

De concordia Molinae [Fortsetzung]

Autor(en): **Prado, Norbertus del**

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Jahrbuch für Philosophie und spekulative Theologie**

Band (Jahr): **19 (1905)**

PDF erstellt am: **15.09.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-762024>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

DE CONCORDIA MOLINAE.

SCRIPSIT

FR. NORBERTUS DEL PRADO ORD. PRAED.

(Videsis vol. XVII. p. 301. 476; XVIII. p. 83. 284. 464; XIX. p. 66.)

Caput septimum.

Utrum Concordia Molinae revera conciliet liberum hominis arbitrium cum Dei praesentia, providentia, praedestinatione, reprobatione et motione divina tam in ordine naturae quam gratiae.

I.

Qualitates Concordiae Molinianae.

1. Praeter qualitates Concordiae iam supra in capite primo enumeratas et ab ipso Molina ponderatas, nempe **utilitatem, excellentiam** doctrinae simul atque **novitatem**, Molina existimat conciliationem in libro Concordiae ab ipso peractam inter liberum arbitrium creaturae rationalis et inter Dei praesentiam et motionem, quibus ordo divinae providentiae verificatur, esse quoque a) *non obscuram*, b) *apprimam*, c) *facilem*, d) *legitimam*, e) *dilucidam*, f) *optimam*.

2. **Non obscuram.** Molina q. 14. a. 13 disp. 49 ait: „Coacti sumus tangere radicem totam, unde credimus Deum certo cognoscere futura omnia contingentia, atque unde **non obscure**, ni fallimur, libertatem arbitrii et contingentiam rerum cum divina praesentia disputatione penultima componemus.“

Apprimam. Concord. q. 14. a. 13 disp. 52 addit: „Ex iis, quae hactenus diximus, satis arbitror esse perspicuum libertatem arbitrii nostri et contingentiam rerum cum divina praesentia **apprime** convenire.“

Facilem. Concord. q. 23. a. 5 disp. 1 memb. 11 adiungit: „Atque ex hoc capite conciliamus **facile** libertatem arbitrii nostri tam cum divina praesentia quam cum divina adulatorum praedestinatione. Etenim sicut si arbitrium, ut potest, non esset taliter cooperaturum, non fuisset in Deo praesentia, quod adultus illis mediis perventurus esset in vitam aeternam; sic nec decretum, quo

Deus ex aeternitate statuit per ea media illi ex parte sua opitulari et providere in vitam aeternam, habuisset rationem praedestinationis.“

Legitimam. Concordiae in eodem loco adscribit: „A praescientia illa media, quam, nullo (PP. et DD.) refragante, comparatione determinationis arbitrii creaturarum in unam vel alteram partem in Deo ante omnem actum liberum suae voluntatis constituimus, pendet **legitima conciliatio** praescientiae, providentiae et praedestinationis cum arbitrii nostri libertate, **legitimaque intelligentia** Scripturarum Sanctarum.“

Dilucidam. Concord. q. 14. a. 13 disp. 53 memb. 2 apponit: „Parvipendunt etiam, quod **tam dilucide** cum praescientia, providentia, praedestinatione et reprobatione libertas eadem ex capite certitudinis scientiae mediae a nobis fuerit conciliata; imo inde reiiciendam censent mediam scientiam, quod **tam facile ac dilucide** ex eo capite omnia consentiunt? Cum tamen Sancti Patres tantopere in illis conciliandis laboraverint semperque exactam libertatis arbitrii cum illis quatuor et cum divina gratia conciliationem tamquam unum e difficillimis existimaverint. Ac profecto cum verum vero consonet, a falso autem cito discrepet verum; quod **tam facile ac perspicue** illa quatuor ex capite praescientiae mediae cum arbitrii libertate cohaereant, signum est manifestum nos integram legitimamque rationem conciliandi ea omnia tradidisse.“

Optimam. Concord. q. 14. a. 13 disp. 51 affirmat: „Quare servato integro iure libertatis arbitrii creati, illae saque omnino persistente contingentia rerum, non secus ac si in Deo nulla esset praescientia, Deus certissime cognoscit futura contingentia, non quidem certitudine, quae proveniat ex obiecto, quod in se est contingens potestque aliter reipsa evenire, sed certitudine, quae proficiscitur ex altitudine atque infinita illimitataque perfectione cognoscentis, qui certo ex seipso cognoscit obiectum, quod secundum se est incertum et fallax. Quo fit, ut rerum contingentia atque libertas arbitrii in futurum **optime consentiant** cum certa et non solum omnino immutabili Dei tam scientia quam voluntate, sed etiam ita fixa ac stabili, ut iam modo contradictionem implicet, Deum ex aeternitate contrarium voluisse aut cognovisse eventurum.“

Et q. 23 a. 5 disp. 1 memb. 11 superaddit: „Ut adhuc melius perspicias, **quantum** libertas arbitrii horum

praedestinatorum ac reproborum . . . cum ea ipsa numero praedestinatione . . . **consentiat**, finge in Deo Optimo Maximo non esse praescientiam mediam . . . Sane ea hypothese data nullus dubitaret, libertatem arbitrii utrorumque . . . **consentire optime** cum ea ipsa providentia, quae circa eos ex aeternitate est in Deo: quippe cum eventus omnino esset incertus pendensque, ut in unam aut alteram partem eveniret, ex sola arbitrii utrorumque libertate.“

3. Et si quid amplius adhuc desiderari potest, Molina ipse dicit quoque suam hanc adeo excellentem **Concordiam** a) *a SS. PP. et DD. nec tantillum discrepare*, b) *a SS. PP. et DD. unanimiter approbandam*, c) *imo a Tridentino Concilio fere definitam*.

Quoad primum. Molina in lib. Concord. q. 14 a. 13 disp. 53 memb. 2 ita loquitur: „Quod si a fidei dogmatibus, a Sanctorum Patrum Doctorumque Catholicorum intento aut ab eorundem indubitatis sentiis vel **tantillum** in nostra hac via ea omnia concilianda, iure sane suspecta haberi potest. Ceterum quod in labores eorum introeuntes totque concertationibus et egregiis aliorum dictis atque inventis illustrati dilucidius aliquantulum **radicem** attigerimus, unde haec omnia consentiant et unde difficultates nostrae facile enodantur, atque a triginta annis in privatis et publicis disputationibus, a viginti vero in **nostris** ad 1. Partem **Commentariis** eam **sub nomine scientiae naturalis** idcirco tradiderimus, quod libera in Deo non sit, omnemque divinae voluntatis liberum actum antecedit, novissime autem exactius quam unquam antea **sub nomine scientiae mediae** eandem in hac nostra docuerimus Concordia; nemo sane potest id nobis vitio vertere, praesertim cum Sancti Patres, quamvis neque distinctione scientiae liberae et naturalis in Deo, quod recorder, sub eis verbis fuerint usi, neque item scientiae mediae inter liberam et mere naturalem, unanimi tamen consensu docuerint: *Ea contingentia futura, quae a nostro arbitrio pendent, non idcirco futura esse, quia a Deo futura praesciuntur; sed idcirco Deum, quia Deus est, hoc est altitudine sui intellectus supra illorum naturam, illa futura cognovisse, quia ita pro arbitrii libertate erant futura; ut disputatione praecedenti a nobis relatum est.* Et cum iidem etiam Patres ex hoc ipso capite unanimi consensu nostri arbitrii libertatem cum divina praescientia cohaerere docuerint, si tam quae Disput. praeced., quam Disput 23 et alibi ex ipsismet

Patribus relata sunt, consulas; quae plane non aliud sunt, quam **scientiam mediam**, si non nostris verbis, re tamen ipsa affirmare.“

Quoad secundum. Concord. q. 23 a. 5 disp. 1. memb. ultimo: „Neque vero dubito, quin ab Augustino et ceteris Patribus unanimi consensu comprobata fuisset haec nostra de praedestinatione sententia ratioque conciliandi libertatem arbitrii cum divina gratia, praescientia et praedestinatione, si eis proposita fuisset. Illud etiam addam, multa Augustinum variis in locis docuisse, in quibus cum modo loquendi aliorum Patrum videtur omnino consentire.“

Et ibidem disp. 1 memb. 6: „Quare dubitandum non est, si ea de re vel Augustinus vel D. Thomas consulerentur, continuo responsuros, fuisse nihilominus praedestinationem et reprobationem, non sine praevia illa scientia, habitaque consideratione usus liberi arbitrii; tametsi non, ut pro qualitate illius dona gratiae et praedestinationis a Deo conferrentur: quod sane rigorem atque durtiem, quam alioquin sententia illa sonat ac continet, aufert hominumque animos sedat. Quocirca si meum hac de re iudicium quidquam ponderis habet, suspicor Augustinum et D. Thomam, qui Augustini vestigia est secutus, sua opinione illud primum solum, quod cum communiori Scholasticorum sententia nos libenter amplectimus, intendisse potissimum; neque advertisse, quantum ad auferendam durtiam illam aliam, quam minime intenderunt, conduceret additio illa, quam nec negarunt nec negassent, si de ea fuissent consulti; nempe fuisse nihilominus praedestinationem et reprobationem non sine praescientia qualitatis usus liberi arbitrii.“ „Deinde communis eorum Patrum, qui ipsum (S. Augustinum) antecesserunt, sententia fuit: *Praedestinationem fuisse secundum praescientiam usus liberi arbitrii.*“

Quoad tertium. Molina lib. Concord. q. 23 a. 5 disp. 1 memb. 6, ubi impugnat D. Thomae communioremque inter Scholasticos de praedestinatione sententiam, scribit haec: „Nonnulli ita sententiam hanc defendunt, ut duplex auxilium divinum constituent, quoddam **efficax**, quoddam **sufficiens**; . . . ita quoties Deus moverit per auxilium, quod ex modo motionis divinae atque ex Deo ipso habet, quod sit efficax, liberum arbitrium consentiet, cooperabiturque ad salutem; quod si moverit per auxilium, quod

ab eo non habet, quod sit efficax, liberum arbitrium non consentiet neque cooperabitur ad salutem . . . Certe non dubitarem sententiam hanc, hoc ultimo modo explicatam, **errorem in fide appellare.** „Etenim aperte illis locis (in Conc. Tridentino sess. 6 cap. 5 et canone 4) definitur, ab arbitrio nostro pendere, quod auxilia divina **efficacia** . . . ad nostram conversionem ac iustificationem reddantur.“

Et ibidem memb. 1 inter alia ait hoc de libero arbitrio et de gratia praeveniente, scilicet: liberum arbitrium „adhibere suum proprium et peculiarem influxum necessarium, **ultra totam vim et influxum gratiae praevenientis**, ut actus ille bonusve liberi arbitrii sequatur, vel illum suspendere, aut etiam contrario modo influere; quod Conc. Tridentinum sess. 6 can. 4 assentire vel dissentire appellat: estque hoc profecto de fide, ut can. 4 citato et cap. 5 eiusdem sessionis definitum est“.

Et Conc. q. 14 a. 13 disp. 53 memb. 1 etiam scribit: „Disput. 40 ostendimus, auxilia gratiae non habere ex sua natura, quod efficacia sint . . . sed id pendere ex eo, quod arbitrium eis motum et excitatum consentire aut cooperari velit aut non velit: ut Concilium Tridentinum perspicue definit.“

Et qu. 14 a. 13 disp. 4 scribit: „Asserimus, auxilia praevenientis atque adiuvantis gratiae, quae lege ordinaria viatoribus conferuntur, quod **efficacia** . . . ad conversionem seu iustificationem **sint**, pendere a libero consensu et cooperatione arbitrii nostri cum illis . . . Hoc sane est, quod disertissimis verbis definit Concilium Tridentinum.“

Et ibidem disp. 46 loquens de iustificatione, prout explicatur a D. Thoma 1. 2. q. 109 a. 7 et q. 112 a. 2 et per totam qu. 113, ait: „Ego etiam fateor, me nunquam valuisse intelligere, quonam pacto gratia gratum faciens concurrere possit ad actum liberi arbitrii, qui ad eam dispositio est praerequisita: unde semper probabiliorem multo iudicavi communem opinionem contrariam.“ Et deinde insinuare videtur, D. Thomae doctrinam Concilio Tridentino sess. 6 cap. 5 et 6 et Canone 4 esse contrariam: „*Nescio, inquit, quid apertius dici potuerit, ut intelligeretur ultimam dispositionem ad iustificationem, ad habitumve charitatis et gratiae, non fieri efficienter ab habitu ipso caritatis et gratiae, sed a praeviis aliis auxiliis.*“ Iuxta doctrinam namque D. Thomae ultima dispositio ad

gratiae sanctificantis susceptionem fit non praeviis aliis auxiliis, sed per ipsam gratiae iustificantis infusionem. Unde in 3. Parte qu. 89 a. 2: „*Respondeo dicendum, quod sicut dictum est qu. 86 a. 6 ad 3 et articulo praecedenti ad 2, motus liberi arbitrii, qui est in iustificatione impii, est ultima dispositio ad gratiam; unde in eodem instanti est gratiae infusio cum praedicto motu liberi arbitrii, ut in 2, Parte habitum est (1. 2. qu. 113 a. 5 et 7); in quo quidem motu comprehenditur actus poenitentis, ut supra dictum est qu. 86 a. 2.*“

4. Nihil ergo mirum, si huiusmodi tanta ac tam facilis, dilucida et optima **Concordia**, virtualiter eminenter latitans in canone 4 sessionis sextae Concilii Tridentini, a discipulis Molinae agnoscat velut „*singulare Divinae Providentiae beneficium in Societatis magistros collatum*“; et praesertim illa scientia conditionalis, quae **media** denominatur, per quam „*Satanicum dogma contra libertatem funditus evertitur*“! Quod Patres et doctores Ecclesiae tamquam unum e difficillimis semper respexerunt et quasi quid captum humanae intelligentiae superexcedens in tenebris involutum coacti sunt relinquere; quaestionem inquam de voluntate et gratia, quam S. Augustinus Epist. 1 ad Valentinum „*difficillimam et paucis intelligibilem*“ dixerat, quamque solvendam atque enodandam in suis de gratia, de praedestinatione et libero arbitrio scriptis per longum tempus conatus fuerat; et de qua ipsemet D. Thomas post omnes Patres atque ipsius Augustini labores adhuc scribebat qu. 6 de Veritate a. 3: „*Difficile videtur concordare infallibilitatem praedestinationis cum libertate arbitrii*“; hoc in lucem quasi meridianam adduxit Molina, hoc solvit atque enodavit in libro Concordiae, Divinaeque Voluntatis ac liberi arbitrii creati adinvenit mirandam conciliationem, apprimam, facilem, dilucidam, legitimam, optimam et sigillo Tridentini Concilii munitam!

5. Molina in praefatione ad Lectorem sic alloqui incipit: „*Cum in primam Partem D. Thomae, quem veluti scholasticae Theologiae solem ac principem sequi decernimus*“; et sic allocutioni suae finem imponit: „*Unum igitur illud est, quod a te pro tuo candore et humanitate impetrare magnopere velim, dum breve hoc volumen evolvis, paululum mentis iudicium inhibeas, neque prius de tota re sententias feras, quam prima cum mediis, media cum postremis conferens, totum opus legendo absolveris.*“

Molinae desideriis accedentes et integrum volumen Concordiae semel et iterum evolventes, principia fundamentalia huius Concordiae in primo capite in compendium redacta exposuimus; qualiter Molina decretum suum adimpleverit D. Thomam sequendi veluti scholasticae Theologiae solem et principem in secundo capite etiam consideravimus; singula quatuor Moliniana Concordiae fundamenta per totidem quoque capita cum recta ratione et vera Philosophia ac cum ipsis sacris Literis ac Ecclesiae doctrina comparare curavimus; et nunc „*prima cum mediis et media cum postremis conferentes*“, de facilitate, legitimitate, perspicuitate et bonitate totius Concordiae iudicium mentis exhibebimus.

II.

Conclusio prima.

Concordia a Molina tradita neque est apprima nec facilis nec legitima nec dilucida neque optima.

Demonstratur. — Concordia Molinae tota quanta est, fundatur super illa quatuor principia iam in capite primo exposita, nempe:

1. Modus ille divinitus influendi per concursum generalem, quo Deus, ut Auctor naturae est, concurrit cum creatura rationali ad actus liberi arbitrii naturales. Concursus autem Generalis Dei vocatur *Concursus Simultaneus*.

2. Modus etiam ille divinitus influendi per concursum particularem et specialem, quo Deus, ut Auctor est gratiae, concurrit et praeveniendo et subsequendo cum creatura rationali ad actus liberi arbitrii supernaturales. Concursus autem hic specialis vocatur *Auxilium actuale gratuitum*.

3. Praescientia illa media inter scientiam Dei liberam et mere naturalem, qua Deus ante omnem actum liberum suae voluntatis inspicit ac intuetur, in quam partem se flectat, et quot et quales actus liberos eliciat libera voluntas creata, ex hypothesis quod in hoc vel illo ordine rerum creatura rationalis collocaretur. Scientia Media constituit caput anguli totius Moliniana Concordiae.

4. Praedestinatio illa, quae ex uno latere nullam habet causam vel rationem ex parte adultorum praedestinatorum et reproborum; ex alio vero latere habet rationem vel causam ex parte usus liberi arbitrii adultorum praevisi a Deo per Scientiam mediam.

Haec igitur sunt quatuor fundamenta, supra quae velut

supra quatuor columnas tota Molinae Concordia aedificata manet. Haec quatuor intrinseca atque essentialia principia, ex quibus tamquam ex quatuor elementis componitur et constituitur forma substantialis atque substantia integra Conciliationis liberi arbitrii cum gratiae donis, divina praescientia, providentia, praedestinatione et reprobatione.

Si enim haec quatuor fundamenta praedicta sint firma, valida atque inconcussa, Concordia Molinae bene fundata erit supra firmam petram. Si vero e contra, fundata erit supra arenam.

Si haec inquam quatuor elementa seu principia componentia sint apprima, facilia, legitima, dilucida et optima; tale quoque erit totum ex illis substantialiter compositum, optimum videlicet, dilucidum, legitimum, facile, apprimum. Si vero componentia non sunt ita, compositum nequit habere, quod componentia nequeunt dare.

Suntne Concursus simultaneus, gratia ex se efficaciam non habens, scientia media et praedestinatio habens ex uno capite causam vel rationem ex parte ipsius praedestinati: suntne inquam *apprima, facilia, legitima, dilucida, optima*? Ex hucusque dictis in promptu adest responsio.

Iam vero de *Concursu Simultaneo* ostensum est supra capite tertio, quod aufert a Deo A) 1. rationem Primi Entis, 2. rationem Primi Actus, 3. rationem Primi Motoris, 4. rationem Primae Causae, 5. rationem Providentiae circa actus liberos, 6. certitudinem divinae scientiae futurorum contingentium, ac 7. claudit vias ad existentiam Dei demonstrandam. Et quod B) 1. non servat subordinationem causarum secundarum ad Causam Primam, 2. subtrahit ipsum ordinem causarum secundarum, qui est ordo causarum instrumentalium, 3. tollit e medio liberum arbitrium, 4. destruit ordinem moralem, 5. inducit ad occasionalismum.

De *gratia autem praeveniente* a Molina tradita etiam ostensum manet supra capite quarto, quod A) 1. non est influxus Dei in potentiam voluntatis, quo Deus applicet ac determinet eam ad consensum, 2. non causat actionem voluntatis, ut emanat ab ipsa voluntate, 3. non causat ipsum consensum, ipsam electionem, qui est actus liberae voluntatis, 4. non causat *initium* nostrorum bonorum operum. Et quod B) 1. potest compensari concursu Dei generali,

2. habet rationem concursus simultanei, 3. non est aliquid causatum in homine a solo Deo, 4. nequit esse motio quaedam in ipsam potentiam liberae voluntatis, tamquam in causam actuum supernaturalium, 5. est quid commentitium nullaque ratione fulcitum et res frustra multiplicans.

De *Scientia* autem *Media* etiam supra probatum est capite quinto, quod aufert a Deo A) 1. rationem Causae Primae tam in *esse* naturae quam in *esse* gratiae, 2. rationem Primi Liberi et Primi Volentis, 3. supremum dominium Dei in nostras voluntates, 4. certitudinem Divinae Scientiae, 5. perfectionem Divinae Scientiae. Et quod B) 1. caret vero ac reali obiecto, 2. habet praedicata contradictoria, 3. innititur falso supposito, 4. laedit liberum arbitrium creatum, 5. tollit necessitatem orationis, 6. latam aperit viam ad errores Pelagianismi.

De *praedestinatione* porro, prout a Molina explicatur, supra etiam capite sexto ostensum manet, quod A) 1. innititur falso supposito, 2. distinguit inter id, quod est ex libero arbitrio, et id, quod est ex praedestinatione, 3. tollit certitudinem praedestinationis, 4. parificat praedestinationem reprobationi, 5. praesupponit praedestinos non quidem a Deo electos, sed potius seipsos ad gloriam eligentes, 6. ac destruit ipsam veram notionem praedestinationis. Et quod est B) 1. contraria Sacris Scripturis, 2. contraria Patribus et Doctoribus, 3. contraria doctrinae D. Thomae, 4. contraria doctrinae Ecclesiae, 5. non satis recedens a doctrina Semipelagianorum.

Cum ergo quatuor elementa componentia Concordiam Molinae minime sint apprima facilia legitima dilucida optima, manifestum est, quod ipsa concordia, ex his quatuor principiis constituta, nequit esse 1. *nec apprima*, 2. *nec facilis*, 3. *nec legitima*, 4. *nec dilucida*, 5. *nec optima*.

III.

Conclusio secunda.

Concordia Molinae, loco componendi divinam causalitatem cum libertate creaturae rationalis, propriam utriusque essentialem rationem corrumpit ac deformat.

Argumentum 1. Divus Thomas ad Romanos cap. 11 lectione 5 explicans illa verba Apostoli *Quoniam ex Ipso et per Ipsum et in Ipso sunt omnia* ait: „Ad designandum autem Dei causalitatem utitur Apostolus tribus praepositionibus, quae sunt *ex, per, in.*“

„Haec autem praepositio **ex** denotat principium motus, et hoc tripliciter: primo quidem ipsum principium agens vel movens; alio modo ipsam materiam; tertio modo ipsum contrarium oppositum, quod est **terminus a quo** motus . . . Ex Deo autem sunt omnia sicut ex Primo Agente.“

„Haec autem praepositio **per** designat causam operationis. Sed quia operatio est medium inter faciens et factum, dupliciter haec praepositio „per“ potest operationis causam designare. Uno modo secundum quod **operatio exit ab operante**; sicut aliquid dicitur per se operari, quod est sibi causa, ut operetur. Hoc autem est uno quidem modo **forma**; sicut si dicamus, quod ignis calefacit per calorem. Alio modo aliquid superius agens; puta si dicamus, quod homo generat per virtutem solis vel potius Dei. Sic igitur omnia dicuntur dupliciter esse per Ipsum. Uno modo sicut per primum Agens, cuius virtute omnia alia agunt; alio modo in quantum eius sapientia, quae est eius essentia, est **forma**, per quam Deus omnia facit. Alio vero modo haec praepositio **per** designat causam operationis, non quidem secundum quod exit ab operante, sed secundum quod terminatur ad opera.“

Haec autem praepositio **in** designat etiam triplicem habitudinem causae. Uno quidem modo designat materiam, sicut dicimus animam esse in corpore, formam in materia: hoc autem modo non dicitur, quod omnia sint in Deo; quia Ipse non est causa materialis rerum. Alio modo designat habitudinem causae efficientis, in cuius potestate est effectus suos disponere; et secundum hoc dicuntur omnia esse in Ipso, secundum quod omnia in eius potestate et dispositione consistunt; secundum illud Psalmi 94: *In manu Eius sunt omnes fines terrae*. Et Act. Apost. cap. 17, v. 28: *In Ipso vivimus, movemur et sumus*. Tertio modo designat habitudinem causae finalis, secundum quod totum bonum rei et conservatio eius consistit in suo Optimo. Et secundum hoc dicuntur omnia esse in Deo, sicut in bonitate conservante.“

„Et *omnia in Ipso constant* (ad Coloss. 1, 17). Quod autem dicit **omnia**, est absolute accipiendum pro omnibus, quae habent **verum esse**. Peccata autem non habent verum esse; sed in quantum sunt peccata, dicuntur per defectum alicuius entis; eo quod malum nihil est, nisi privatio boni. Et ideo cum dicitur: *Ex Ipso et per Ipso et in Ipso sunt omnia*, non est intelligendum de peccatis; quia

secundum Augustinum in Psalm. 58 et lib. 1 Confess. cap. 16 peccatum nihil est, et nihil fiunt homines, cum peccant. Quidquid tamen entitatis est in peccato, totum est a Deo.“

„Sic igitur secundum praemissa omnia sunt ex Ipso, scilicet Deo sicut ex Prima Operatrice Potentia; omnia autem sunt per Ipsum, in quantum omnia facit per suam Sapientiam; omnia sunt in Ipso, sicut in bonitate conservante.“

Iam ergo, iuxta Concordiam Molinae: 1. *Non omnia sunt ex Deo sicut ex Primo Agente.* Nam Deus non est Principium agens vel movens causas secundas, reduplicative in quantum sunt causae agentes. 2. *Non omnia sunt per Deum.* Quia iuxta Molinam et si Deus causa sit operationis, secundum quod operatio terminatur ad opera, non tamen est causa operationis, secundum quod operatio exit ab operante. 3. *Non omnia operantur per Deum sicut per Primum Agens, cuius virtute omnia alia agunt.* Quia cum causae secundae nec moveantur nec applicentur ad agendum ab ipso Deo, nec a Deo accipiunt **virtutem instrumentalem**, per quam propria causae secundae virtus perficitur in ratione principii efficientis suorum actuum seu operationum, quatenus actus exeunt ab operante. 4. *Non omnia sunt per Deum, in quantum Deus omnia facit per suam Sapientiam.* Etenim omnia, quae Deus per Scientiam mediam videt atque intuetur, Deus non facit per suam sapientiam; quoniam sapientia Dei non est causa efficiens rerum nisi prout habet adiunctam voluntatem, et de ratione Scientiae mediae est omnem actum liberum Divinae voluntatis antecedere.

Concordia itaque Molinae detrahit Causae Primae hoc, quod influat in ipsas potentias operatrices causarum secundarum, et ipsarum virtutes activas compleat atque cum suis propriis effectibus coniungat; et detrahit causis secundis **complementum** suarum propriarum virtutum operatricium, quod ex virtute Primi Agentis, qui est Deus, debent accipere, ut actu operentur et agant.

Non ergo omnia, quae in libero arbitrio creato sunt et a libero arbitrio exeunt, sunt per Deum et ex ipso Deo, sicut *ex Prima Operatrice Potentia.*

Argum. 2. Molina in libero Concordiae q. 14 a. 13 disp. 30 tradit: „Deus ergo comparatione cuiuscunque effectus causae secundae est **Causa Prima**: 1. tum quia causa ipsa secunda habet totum suum **esse**, 2. et vim operandi a Deo; 3. atque ab actuali immediato influxu

Dei pendent omnia, quae in ea sunt; 4. tum etiam quia concursus Dei generalis, quo cum causis secundis ad agendum concurrat, maxime universalis est secundum rationem causae efficientis, ad universos effectus sese extendens.“

Attamen iuxta ipsum Molinam: 1. Concursus Dei generalis, quantum universalis sit, non se extendit ad effectum actus voluntatis „*ea ratione qua voluntas agens est, quasi eo prius mota et excitata agat*“. (Conc. q. 14 a. 13. disp. 29.)

2. „Concursus Dei generalis non est influxus Dei in causam secundam, quasi illa prius mota agat et producat suum effectum.“ (Ibid. disp. 26.)

3. „Concursus Dei generalis, quo cum hac causa secunda hic et nunc ad singularem aliquem effectum concurrat, nec est **prior** concursu huius causae secundae ad eundem effectum, sed a se **mutuo pendent** quoad existentiam.“ (Ibid. disp. 30.)

4. Causa secunda non movetur nec applicatur a Deo ad operandum, nec a Deo accipit **vim illam** operandi per modum transeuntis, sicut accipit a principali agente causa instrumentalis. Nam talis vis seu motus virtuosus „*nulla ratione fulcitur et res frustra multiplicat*“. (Ibid. disp. 26.)

Non ergo omnia, quae in causa secunda sunt, pendent ab actuali immediato influxu Dei. Nam a Deo non sunt: 1. nec transitus de potentia in actum, 2. nec determinatio ipsa liberi arbitrii ad agendum, 3. neque **ille influxus**, quo liberum arbitrium creatum **agit et libere agit et bene agit**.

Et aliunde influxus Causae Primae, qui est Deus: 1. non est **prior** influxu causae secundae, 2. est **dependens** a Causa secunda.

Concordia igitur Molinae non conciliat, sed corrumpit ac deformat propriam atque essentialem Causae Primae et causae secundae rationem.

Arg. 3. ex quidditate Scientiae Mediae desumptum. D. Thomas qu. 2 de veritate a. 14 sic ostendit, scientiam Dei esse causam rerum: „Effectus non potest esse simplicior quam causa. Unde oportet, quod in quibus invenitur una natura, sit reducere in unum primum illius naturae; sicut omnia calida reducuntur ad unum primum illius naturae, scilicet *ad ignem*, qui est causa caloris in aliis, ut dicitur lib. 2 Metaphysicorum.“

„Et ideo, cum omnis similitudo attendatur secundum

aliquam convenientiam alicuius formae, oportet quod quaecunque sunt similia, ita se habeant, quod vel unum sit causa alterius, vel ambo ex una causa causentur.“

„In **omni** autem **scientia** est assimilatio scientis ad scitum; unde oportet, quod vel scientia sit causa sciti vel scitum sit causa scientiae vel utrumque ab una causa causetur.“

„Non potest autem dici, quod res scitae a Deo sint causa scientiae in eo; cum res sint temporales et scientia Dei sit aeterna: temporale autem non potest esse causa aeterni. Similiter non potest dici, quod utrumque ab una causa causetur; quia in Deo nihil potest esse causatum; cum Ipse sit quidquid habet. Unde relinquitur, quod scientia eius sit causa rerum.“

„Sed e converso scientia nostra causata est a rebus, in quantum scilicet eam a rebus accipimus. Sed scientia Angelorum non est causata a rebus neque causa rerum, sed utrumque est ab una causa. Sicut enim Deus formas universales influit rebus, *ut subsistant*; ita similitudines earum influit mentibus angelorum *ad cognoscendum res*.“

Nunc quaeritur: estne Scientia Media **assimilatio** scientis ad scitum? Estne **causa** sciti? Estne sciti **effectus**? Vel e contra utrumque, scitum videlicet et scientia ab una causa causantur? Si non primum, tum Scientia Media non est **scientia**. Si secundum, tum Scientia Media non est **media**. Si tertium aut quartum, tum Scientia Media non est **divina**; non est nec esse potest scientia Dei.

Cum ergo Scientia Media sit angulare fundamentum totius Concordiae Molinae, patet Molinae Concordiam esse fabricatam supra absurda philosophica et theologica, quae corrumpunt et deformant Divinam Scientiam et Divinam Causalitatem.

Argum. 4. ex natura Concursus Simultanei assumptum. Divus Thomas lib. 1 contra errores Graecorum cap. 23. *Quomodo intelligatur, quod dicitur, quod creatura non potest cooperari Creatori* tradit: „Sciendum est, quod aliquid dicitur cooperari alicui dupliciter. Uno modo quia operatur ad eundem effectum, sed per aliam virtutem; sicut minister domino, dum eius praeceptis obedit; et instrumentum artificis, a quo movetur. Alio modo dicitur aliquid cooperari alicui, in quantum operatur eandem operationem cum ipso, sicut si diceretur de duobus portantibus aliquod pondus vel de pluribus trahentibus navem, quod unum alteri cooperatur.“

„Secundum igitur primum modum creatura potest dici Creatori cooperari, quantum ad aliquos effectus, qui fiunt mediante creatura; non tamen quantum ad illos effectus, qui sunt immediate a Deo ut creatio et sanctificatio.“

„Secundo autem modo creatura Creatori non cooperatur, sed solum tres Personae sibi invicem cooperantur, quia earum est **operatio una**; non autem ita, quod quaelibet earum **partem virtutis** possideat, per quam operatio completur, sicut accidit in multis trahentibus navem: sic enim **cuiuslibet virtus esset imperfecta**; sed ita quod tota virtus ad operationem sufficiens est in qualibet trium Personarum.“

Molina autem in libro Concordiae q. 14 a. 13 disp. 26 ita habet: „Totus quippe effectus et a Deo est et a causis secundis; sed neque a Deo neque a causis ut a **tota causa**, sed ut a **parte causae**, quae simul exigit concursum et influxum alterius; non secus ac cum duo trahunt navim, totus motus proficiscitur ab unoquoque trahentium, sed non tamquam a tota causa motus; siquidem quivis eorum simul efficit cum altero omnes ac singulas partes eiusdem motus.“

Et similiter in ordine supernaturali. Unde q. 23 a. 5. disp. 1 memb. 9 sic scribit: „Illud deinde ex hactenus dictis est manifestum, rem, quae est integer supernaturalis effectus praedestinationis adulti, pendere a duabus causis liberis tamquam a duabus partibus unius integrae causae; ita ut quavis earum libere, prout potest, non influente aut contrario modo operante, res illa, quae integer est effectus praedestinationis, non esset in rerum natura.“

Itaque Deus et creatura, Causa Prima et causa secunda in Concordia Molinae: 1. sunt **causae partiales**; sunt **partes** unius integrae causae, quae simul exigit concursum et influxum alterius. Ita quod 2. quaelibet earum partem virtutis possideat, per quam operatio completur; siquidem quaevis earum simul efficit cum altera omnes ac singulas partes eiusdem motus. 3. Concursus sive influxus utriusque a se mutuo pendent; ita ut qualibet earum non influente res illa, quae integer est effectus, non esset. 4. Sicut accidit in multis trahentibus navem: ait D. Thomas. „Non secus ac cum duo trahunt navim, totus motus proficiscitur ab unoquoque trahentium, sed non tamquam a tota causa motus“, ait Molina. „*Non secus ac quando duo agentia movent mobile aliquod, quod neutrum eo influxu, quo actu*

influit, illud moveret, nisi cooperante alio“, repetit ipse Molina (q. 14 a. 13 disp. 12).

Hoc modo, concludit D. Thomas, „*creatura Creatori non cooperatur*“. Hoc modo nec Creator cooperatur creaturae. Quia a) Dei virtus esset imperfecta; b) operaretur ad modum inferioris et dependenter a creatura; c) non compleret ac perficeret virtutem causae secundae, tamquam instrumentum, quod est Dei; sed e contra Divina virtus esset veluti instrumentum, quo creatura utitur ad suos effectus producendos; d) Deus haberet **partem** virtutis et creatura similiter **partem** virtutis, per quam operatio compleretur; e) Deus exigeret influxum creaturae, sicut creatura exigit et mendicat influxum Dei; f) nec effectus fierent a Deo mediante creatura, sed a Deo sicut causa partiali, sicut causa incompleta, sicut causa parallela, mendicans ab influxu et cooperatione creaturae coronam et complementum vel adiutorium simile sibi; g) nec causa secunda cooperaretur Causae Primae, *sicut instrumentum Artifici, a quo movetur*.

IV.

Conclusio tertia.

Molina per suam Concordiam induxit in ordine causarum quoddam Manichaeismi genus.

Argumentum 1. Quoniam iuxta Concordiam Molinae Causa prima et Causa secunda, Deus et liberum hominis arbitrium, sic se habent in agendo sicut duo principia, quorum unum non reducitur ad alterum, sicut duae causae, quarum una non subordinatur sub altera. Tradit enim Auctor Concordiae haec:

a) „Dicendum ergo est, non prius Deum concurrere concursu universali ad effectus causarum secundarum, quam causas secundas, aut e contrario; neque prius existere unum influxum quam alium; sed utrumque esse immediatum in actionem et effectum producendum; atque a se invicem dependere, ut existant.“ (Conc. q. 14 a. 13 disp. 30.)

b) „Item determinatio voluntatis non est **actio** voluntatis secundum omnem sui considerationem, sed est ipsa actio, prout habet rationem influxus solius voluntatis.“ „Adde, illam quoque determinationem voluntatis humanae... fieri, non quidem ab influxu Dei in voluntatem, quo illam applicet ac determinet ad consensum . . . Determinare voluntatem ad illius consensum, pugnat cum libertate

voluntatis.“ „Influxus Dei in actionem est immediatus in actionem ipsam: et non in voluntatem et per voluntatem eo motam in actionem.“ „Determinatio voluntatis est ab ipsa voluntate pro sua innata libertate se libere applicante ac determinante ad consensum aut dissensum; et non a Deo sua omnipotentia illam determinante“. „Determinationem vero voluntatis esse illam actionem, non simpliciter, sed ut spectatur, quatenus praecise emanat a voluntate humana.“ (Conc. q. 23 a. 5 disp. 1 memb. 7.)

c) „In nostra potestate situm esse uti concursu Dei generalis. Sane quod bene . . . opera exerceanus . . ., in nos ipsos tamquam in causam particularem ac liberam, et non in Deum est referendum.“ (Conc. q. 14 a. 13 disp. 33.)

d) „Quando voluntas nostra ad supernaturales actus donis gratiae adiuvatur, quamvis illis alliciatur atque invitetur ad consensum seu influxum ex parte liberi arbitrii necessarium, non tamen ab eis determinari et applicari ad eum consensum; sed ipsam, sic invitatum atque adiutam, seipsam innata sua libertate determinare, applicare ac consentire.“

Unde Deus et nostrum liberum arbitrium sunt duae causae: 1. **partiales**; 2. **parallelae**; 3. **ad invicem dependentes quantum ad operationem, secundum quod operatio terminatur ad operatum**; 4. **ad invicem independentes quantum ad operationem, secundum quod operatio exiit ab operante**; 5. **etiam in ordine gratiae nec Deus movet potentiam voluntatis ut Primus Motor in ratione causae efficientis; sed tantum pulsatur, invitat, stat ad ostium liberi arbitrii, exspectans ut homo consentiendo et seipsum determinando aperiat Deo pulsanti**; 6. **unde homo tam in ordine naturae quam in ordine gratiae habet semper aliquid, et aliquid discernens, et aliquid nobilissimum, quod a Deo non accipit, scilicet determinationem et applicationem liberae suae voluntatis ad consentiendum, atque transitum de potentia in actum; atque ipsumet actum eligendi, consentiendi, volendi, secundum quod emanat ac exiit ab ipso libero arbitrio. Hoc aliquid, quo homo est dominus suorum actuum et operatur virtutem et meretur laudem, praemium ac gloriam et dominatur astris: hoc Deus praevidet quidem Scientia media, sed non efficit, non causat, non licet Illi tangere, sed a longe dumtaxat intueri. Imo 7. homo est adhuc magis dominus suiipsius**

quam ipse Deus, qui fecit illum. Nam non modo liberum arbitrium nostrum non reducit in Deum in ordine agendi, verum etiam tenet locum causae principalis, dum Deo relinquatur locus verae causae instrumentalis. Etenim 1. *Deus stans ad ostium nostri liberi arbitrii expectat consensum suae creaturae*; 2. „*In nostra potestate situm esse uti concursu Dei generali*“; et „*in libera potestate nostra esse auxilia praevenientis atque adiuvantis gratiae efficacia reddere*“. (Conc. q. 14 a. 13 disp. 33 et disp. 40.)

Si Sanctus Augustinus legere potuisset librum Concordiae Molinianae, semel atque iterum illa verba protulerit, quae in cap. 2 de praedest. Sanctorum scripta manent: „*Quasi componit homo cum Deo, ut partem fidei sibi vindicet, atque illi partem relinquat; et quod est elatius, primam tollit ipse, sequentem dat illi; et in eo, quod dicit esse amborum, priorem se facit, posteriorem Deum.*“

Argum. 2. Docente atque ostendente D. Thoma lib. 2 Sent. dist. 37 qu. 2 a. 2: „*Non potest vitari, quin voluntas humana esset Primum Agens et rationem Primi Principii haberet*: a) si eius actio in aliquid prius agens non reduceretur sicut **in causam**; b) si quidquid est in actu deficiente, scilicet peccato, de ratione actus, entis et boni, totum hoc a Primo Agente, scilicet Deo, non procedat **mediante voluntate**; c) si Deus utrumque agenti creato non influat, nempe **ut agat et ut bene agat.**“

Iam autem iuxta Concordiam Molinae: 1. „*Nihil producere Deum in actibus nostris **mediante voluntate**, sed simul **cum voluntate**, sicut duo trahentes navim.*“ 2. „*Non influere Deum in voluntatem tamquam in causam, ea ratione, qua voluntas est agens.*“ 3. „*Actiones nostras non habere ex concursu Dei, quod sint liberae, nec quod sint bonae, nec quod sint laudabiles nec meritoriae.*“ 4. „*Virtutem nostram non in Deum sed in nostrum arbitrium, nosque ipsos, qui libere in unam aut alteram partem illud flectimus, tamquam in particularem et propriissimam causam esse referendam.*“ 5. „*Quatenus virtutum actus ab arbitrio nostro libere pendent, referuntur in arbitrium ipsum, tamquam in causam liberam, quae producere et non producere eos potuit, non vero in praecognitionem divinam, qua praecogniti sunt futuri.*“ (Concord. q. 14 a. 13 disp. 26 et 29 et 33 et disp. 53 memb. 2.)

Unde Molina non reducit in Deum sicut in prius agens, sicut in primam causam, a qua **totum** procedit mediante

potentia nostrae liberae voluntatis: a) rationem transitus de potentia in actum; b) rationem actus ea ex parte, qua voluntas agens est: c) rationem liberi; d) rationem boni et virtutis; e) rationem meriti, laudis ac gloriae.

Et tamen totum hoc a Primo Agente scilicet Deo procedit mediante voluntate. Deus enim influit utrumque agenti creato, nempe *ut agat et ut bene agat*; influit omnia, nimirum *totum ens et omnes eius differentias*.

Argum. 3. Quia Molina in libro Concordiae procedit semper tamquam ex inconcusso principio iam praesupposito et necessario praesupponendo, absque quo integra Concordiae fabrica corrumpitur ac in pulverem convertitur, ex hoc quod putat ad rationem essentialem causae pertinere: 1. *Non esse motam ab alio*, a quo reducatur de potentia in actum; 2. *non esse opus, quod virtus operativa causarum secundarum compleatur in ratione principii suarum operationum*, per motionem praeviam (prioritate non temporis sed ordinis et causalitatis) et transeuntem, qua agat ad *esse* ut instrumentum Causae Primae; 3. *voluntatem nostram esse sic dominam suorum actuum, sicut est actuum suorum Ipsa Divina Voluntas*.

Unde Molina in libro Concordiae q. 14 a. 13 disp. 26 ait: „*Habent (causae secundae) integram virtutem ad agendum.*“ „*Non indigent motione et applicatione a Causa Principali.*“ „*Per seipsum sine alia motione ignis calorem producit.*“ Et q. 23 a. 5 disp. 1. memb. 7: „*Innata voluntatis natura, quae sic a Deo libere est condita ac domina suorum actuum ad imaginem et similitudinem Divinae ipsius Voluntatis.*“ „*Servato integro iure libertatis illius . . . non potest fieri, ut determinetur a Deo; quia necessitaret voluntatem humanam.*“

Omnis ergo causa secunda est Primum Movens immobile et Primum Efficiens non habens causam in **ordine agendi**. Et voluntas creata est, sicut Ipsa Increata Voluntas, *Prima Causa et Primum Volens, Primum libere Agens*. (1. P. qu. 83 a. 1 ad 3.)

Et hoc est, quod Bellarminus expressius adhuc et conceptis verbis affirmat et conatur ostendere lib. 3 de gratia et libero arbitrio cap. 10, cuius titulus est: „*Liberum arbitrium non esse potentiam tantum passivam, nec partim passivam partim activam, sed simpliciter et absolute activam.*“

Si hoc verum est, si liberum arbitrium creaturae rationalis, sive hominis sive angeli, est potentia operandi

simpliciter et absolute activa; tunc revera voluntas creata non indiget motione et applicatione a Causa Principali, quae est voluntas Dei: tunc per seipsam habet integram virtutem ad agendum; tunc non indiget transire de potentia in actum, *quia est simpliciter et absolute activa* ac proinde semper in actu!

Tunc profecto innata voluntatis creatae natura est *imago et similitudo* Divinae Voluntatis, ita quod Divinae Voluntatis sit in modo agendi perfecte coequalis.

Tunc denique facile intelligitur, quod voluntas Dei et voluntas hominis sint *sicut duo agentia prima, parallela, ad invicem mutuo in ratione principii independentia*.

Sic Molina ex uno extremo transit ad aliud, vocans utramque voluntatem ex uno capite causas partiales, ad invicem mutuo dependentes; et ex alio capite causas primas, ad invicem independentes ea ex parte, qua agentes sunt, qua influunt in causatum, qua causant atque efficiunt.

Hic tangitur radix totius controversiae, cuius postrema solutio pendet ex vera notione Dei, qui est Primum Movens Immobile et Prima Causa non habens causam in **agendo** ac proinde nec in **essendo**! At de hoc infra.

V.

Conclusio quarta.

Molina in libro suae Concordiae, dum vult fugere Calvinum, appropinquat Pelagio; et dum Pelagium cupit vitare, ad Calvinum accedit.

Molina appropinquat Pelagio: 1. Propter **initium** bonorum operum in ordine naturae, quod Molina soli libero arbitrio tribuit.

2. Propter **determinationem** ad consentiendum et **initium** ipsius consensus etiam in ordine supernaturali, quod Molina tribuit soli libero arbitrio.

3. Propter hoc, quod Deus, ut hominem iustificet et purget a peccato, exspectat ipsius hominis consensum, quem praevidit scientia media, sed quem non causat saltem ea ex parte, qua voluntas agens est et consensus e libera voluntate emanat.

4. Propter hoc, quod Molina gratiam Dei praevenientem subiicit libero arbitrio, non autem liberum arbitrium gratiae praevenienti; et gratiam adiuvantem et cooperantem, quam Molina asserit esse eandem numero gratiam quam praevenientem atque operantem, Auctor Concordiae facit

esse **pedissequam** ipsius liberi arbitrii, ex cuius determinatione ac consensu pendet **efficacia** divinae gratiae.

5. Propter hoc, quod Molina tam in ordine naturae quam gratiae distinguit inter **id**, quod est ex Causa Prima, et **id**, quod est causa secunda; inter **id**, quod est ex gratia, et **id**, quod est ex libero arbitrio.

6. Propter hoc, quod unus homo seipsum discernit ab alio homine: a) in assequendo gratiam praevenientem, b) gratiam iustificantem, e) perseverantiam finalem in gratia.

7. Propter hoc, quod homo etiam seipsum discernit, in quantum praedestinatus, ab alio homine, qui non salvatur et reprobatur. Nam cum auxiliis ex parte Dei, cum quibus unus iustificatur, alius pro sua libertate nec iustificatur nec salvatur. Imo „*quod ex aeternitate fuerimus praedestinati per ea media, quibus re ipsa praedestinati fuimus . . . non pendet solum ex divina voluntate . . . sed simul etiam ex libera cooperatione et influxu nostri arbitrii praeviso*“ (q. 23 a. 5 disp. 1 memb. 11).

8. Propter hoc, quod Molina induxit vel innovavit legem vel pactum illud famosum *conferendi gratiam* facientibus, quod est in se, viribus naturae. Unde Dominicus Soto lib. 2 de natura et gratia cap. 4: „*Profecto si Pelagio largita hoc fuisset olim Ecclesia, credo fuisset contentus; quia ipse non contendebat deberi a Deo nobis gratiam propter opera, ut est inter homines aequalitatis debitum; sed quod esset lex illa iusta Dei, ut bene agentem ex suis naturalibus infallibiliter reciperet in gratiam suam.*“

Molina ad Calvinum accedit: 1. Asserendo quod Deus non est causa nostrae virtutis, nec causa nostrorum bonorum actuum in quantum liberi et in quantum moraliter boni.

2. Asserendo quod **motus** divinae gratiae insurgunt in voluntate, velit nolit voluntas.

3. Asserendo quod Deus potest necessitare sua divina motione nostram voluntatem.

4. Asserendo quod homo eligitur et praedestinatur ad gloriam post praevisa merita.

5. Asserendo nullam existere intrinsicam differentiam inter actum liberum et actum necessarium nostrae voluntatis.

6. Asserendo gratiam praevenientem *ex necessitate agere* et non esse causam actuum virtutum.

7. Asserendo gratiam Dei ex se efficacem tollere libertatem e medio atque liberum hominis arbitrium a Deo sic motum *nihil omnino agere*.

A) Error namque est Calvini damnatus a Concilio Tridentino sess. 6 canone 6: „Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere; sed mala opera ita ut bona Deum operari, non permissive solum, sed etiam proprie et per se, adeo ut sit proprium eius opus non minus proditio Iudae quam vocatio Pauli: *anathema sit*.“

Molina autem Conc. q. 14 a. 13 disp. 29 tradit: „Deus neque maiori neque alio concursu concurrat ad actum virtutis bonive moraliter, quam sit is, quo concurreret ad actum vitii malive moraliter.“ Et iterum: „Si liberum arbitrium et **conkursus Dei generalis** ea ratione spectentur, qua ad bonum et malum ipsorum **usum** ad bonumque ac malum actum indifferentia sunt: simulque attendatur in nostra potestate situm esse uno aut altero modo **eis** uti, ut ratione virtutis, laudis ac praemii capaces simus, a nostroque libero influxu in unam aut alteram partem provenire, quod illis **bene utamur** operaque eliciamus moraliter bona; . . . sane quod bene aut male ea opera exerceamus, quae per solam arbitrii nostri facultatem et concursum Dei generalem possumus efficere, *in nos ipsos tamquam in causam particularem ac liberam*, et non in Deum est referendum.“

Unde *Calvinus* aiebat: „*Mala opera ita ut bona Deum operari*.“ *Molina* autem: *Bona opera, ita ut mala, Deum operari*. Etenim „Deus neque maiori neque alio concursu concurrat ad actum virtutis bonive moraliter, quam sit is, quo concurrat ad actum vitii malive moraliter“.

Similiter *Calvinus* aiebat: „*Est proprium Dei opus non minus proditio Iudae quam vocatio Pauli*.“ Iuxta *Molinam* dici potest inverso modo: *Est proprium Dei opus non magis conversio Pauli quam proditio Iudae*. 1. Quia concursus Dei generalis neque est maior neque alius ad actum virtutis quam ad actum vitii. 2. Quia „aliquibus reprobis providit Deus longe maioribus et potentioribus auxiliis et mediis quam multis ex praedestinatorum ordine.“ (Conc. q. 23 a. 5 disp. 1 memb. 11.)

Principium generale *Calvini* est: *Deus est causa virtutis nostrae ac vitii*. Principium generale *Molinae* est: „*Non*

igitur causa est Deus virtutis nostrae ac vitii.“ (Concordia q. 14 a. 13 disp. 33.)

Ex principiis litteraliter oppositis et similiter falsis atque erroneis deducuntur modo inverso eadem conclusiones, oppositae in superficie litterae quantum ad **magis** et **minus**, et ad locum, in quo ordine inverso collocatur **bonum** et **malum**, sed quoad substantiam rei et sensum propositionis similiter falsae et similiter damnabiles. Utique erroneum et haereticum est dicere: **Deum esse causam vitii nostri non minus quam nostrae virtutis.**

At dicere: **Deum non esse causam nostrae virtutis magis quam vitii nostri**, quanam theologica nota censendum? quale iudicium de hac propositione ferendum? Expectatur iudicium Ecclesiae circa doctrinam Molinianae Concordiae, quia adhuc sub iudice lis est.

At Ecclesiae Patres et Doctores, Augustinus praesertim et D. Thomas, qui hanc materiam ex professo evoluerunt ac illustrarunt, docent: *Deum esse causam primam ac principalem nostrae virtutis, et Ipsius influxum seu motionem vehementius ingredi in opera nostra bona causata, quae a Primo Agente scilicet Deo procedunt mediante nostra voluntate.*

B) Error etiam est Calvinus damnatus a Concilio Tridentino sess. 6 can. 4: „Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum et excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat ac praeparet; neque posse dissentire, si velit; sed velut inanime quoddam nihil omnino agere mereque passive se habere: anathema sit.“

Iste est ille canon famosus, quem Molinistae semper habent in ore contra efficaciam intrinsecam divinae gratiae, et supra quem Molina vult erigere et in altum tollere opus suae Concordiae, „*tamquam turrim, cuius culmen pertingat ad coelum.*“ (Genes. cap. 11 v. 4.) At tam Molina quam Molinistae incipiunt aedificare turrim Concordiae, **praesupponendo**, quod Calvinus praesupponebat, et quod Concilium Tridentinum minime damnavit, sed e contra illud tamquam verum confirmavit; et **inferendo** ex praesupposito id ipsum, quod Calvinus inferbat, et quod Concilium praecise negavit et damnavit consequentiam Calvinus merito negando et damnando.

Praesupponendum autem in hac quaestione et ab haereticis praesuppositum est hoc videlicet: *Praemotionem*

Dei et gratiam praevenientem dari per se efficacem. Ex hac autem Dei praemotione et doctrina de gratia per se efficaci inferebant haeretici mala consecutione: **liberum arbitrium non cooperari Deo moventi, non posse dissentire, nihil omnino agere, mereque passive se habere.**

Concilium vero Tridentinum damnavit sub anathemate **inferre** ex praemotione Dei et doctrina de gratia per se efficaci: 1. *Voluntatem sic motam necessario moveri*; 2. *Voluntatem sic motam nihil cooperari*; 3. *Voluntatem sic motam mere passive se habere*; 4. *Voluntatem nihil omnino agere*; 5. *Voluntatem non posse dissentire, si velit.*

Quod autem Concilium Tridentinum praesupponit et admittebat tamquam doctrinam sanam et veram et ab Augustino et Divo Thoma traditam, gratiam per se efficacem, a qua occasionem seu praetextum errandi assumpserant haeretici, patet inter alia plurima ex his authenticis testimoniis Romani Pontificis Benedicti XIII. 1. „Magno animo contemnite, dilecti filii, calumnias intentatas sententiis vestris de gratia praesertim per se et ab intrinseco efficaci, ac de gratuita praedestinatione ad gloriam sine ulla praevisione meritorum, quas laudabiliter hactenus docuistis, et quas ab ipsis sanctis doctoribus Augustino et Thoma se hausisse et verbo Dei summorumque Pontificum et Conciliorum decretis et Patrum dictis consonas esse Schola vestra commendabili studio gloriatur.“ (Brev. *Demissas preces* 6. Nov. 1724.)

2. „Sub divini interminatione iudicii iterumque sub canonicis poenis, omnibus et singulis Christi fidelibus mandamus, ne doctrinam memorati Sancti Doctoris Thomae Aquinatis eiusque insignem in Ecclesia Scholam, praesertim ubi in eadem Schola de divina gratia per se et ab intrinseco efficaci ac de gratuita praedestinatione ad gloriam sine ulla meritorum praevisione agatur, ullatenus dicto vel scripto contumeliose impetant, ac veluti consentientem cum damnatis ab Apostolica Sede Iansenii, Quesnelli et aliorum erroribus traducant, a quibus S. Thomas et vera Schola thomistica quam longissime abest et abfuit . . . Damnamus item folia, theses et libros antehac typis impressos vel etiam (quod Deus avertat) imprimendos, in quibus ad procreandam seu fovendam doctrinae S. Thomae, Praedicatorum Ordini aliisque genuinae thomisticae doctrinae asseclis invidiam designatae atque damnatae a nobis calumniae assertive renovantur.“ (Constit. *Pretiosus* 26. Maii 1727.)

Iam vero Molina, quem imitantur passim cuncti Molinistae, 1. existimat gratiam ab intrinseco efficacem destruere liberum arbitrium et esse incompatibilem cum definitione Concilii Tridentini.

2. Molina, qui gratiam ex se efficacem tamquam liberi arbitrii ruinam reiicit, tradit **notionem** divinae gratiae talem, quod ex illa videntur inferri ea omnia ac singula, quae in can. 4 sess. 6 a Concilio Tridentino damnantur. Ait enim Molina ad litteram:

a) „Habitus infusos fidei, spei et caritatis seu gratiae esse quidem non solum operativos, sed etiam, quantum est ex se, **operari ex necessitate naturae.**“ (Conc. q. 14 a. 13 disp. 46.)

b) „Ad affectus et motus gratiae praevenientis **non cooperatur voluntas**, qua liberum arbitrium est; sed velit nolit praesente cognitione insurgunt et patitur illos supernaturales.“ (Ibid. disp. 45.)

c) „Nos non negare in Deo esse potentiam ad applicandam ac **necessitandam** voluntatem nostram ad actum, quem ipse voluerit eam elicere“ . . . „Deum regulariter non necessitare voluntatem humanam, sed donis suis atque auxiliis suaviter allicere, inclinare ac trahere illam, ut servato integro iure libertatis illius, id velit ac efficiat, quod Deus eam velle ac efficere voluerit.“ Determinatio tamen voluntatis . . . est ab ipsa voluntate . . . et non a Deo sua omnipotentia illam determinante, ut potest; quoniam tunc actus non esset liber, sed necessarius ex parte nostrae voluntatis; ac proinde:

d) „Neque **rationem virtutis** . . . neque **meriti** haberet neque item esset actus humanus.“ (Concord. q. 23 art. 5 disp. 1 memb. 7.) Et rursus ibi: „Gratia illa praeveniens, quantum est ex se, agit ex necessitate naturae, nec in ea est ulla libertas!“

Habetur ergo secundum Molinam: 1. liberam hominis voluntatem non cooperari **motibus** gratiae praevenientis; 2. motus gratiae praevenientis patitur homo, velit nolit; 3. habitus infusos caritatis et aliarum virtutem et donorum operari ex necessitate naturae; 4. omnipotentem Dei motionem **necessitare** ita voluntatem nostram, ut **actus non sit liber nec habeat rationem virtutis neque meriti.**

Eruntne haec omnia ac singula compatiblea cum canone 4 sess. 6 Concilii Tridentini?

C) Est aliud praeterea caput doctrinale, quo Molina

non longe videtur distare a doctrina Calvinii; vel saltem corollaria, quae ex doctrina Molinae Molinistae ex professo materiam tractantes deduxerunt, conveniunt prorsus et totaliter eadem sonant ac verba haec: „*Liberum arbitrium nihil omnino agere.*“

Molina enim in libro Concordiae q. 23 a. 5 disp. 1 memb. 7 ex una parte exaltat ita liberam hominis voluntatem, ut non dubitet illam similem in omnibus facere Altissimae Divinae Voluntatis. „*Sic a Deo libere est condita ac domina suorum actuum ad imaginem et similitudinem Divinae ipsius Voluntatis.*“ Et iuxta hoc quidam Molinistae huc usque pervenerunt, quod dicant, liberum hominis arbitrium esse potentiam simpliciter et absolute activam, minime partim activam et partim passivam. Sed tunc erit actus purus; erit semper in actu, sicut Voluntas Dei; nec actus distinguetur realiter a potentia, quae est actus principium. Et tunc de libera hominis voluntate illud est dicendum, quod D. Thomas tamquam proprium solius Dei atque aliis incommunicabile asseverat esse 1 P. q. 25 a. 1 ad 3, videlicet: „*Potentia in rebus creatis non solum est principium actionis, sed etiam effectus. Sic igitur in Deo salvatur ratio potentiae, quantum ad hoc, quod est principium effectus; non autem quantum ad hoc, quod est principium actionis, quae est Divina Essentia.*“ Si ergo liberum creaturae arbitrium est potentia, non partim passiva et partim activa, sed potentia simpliciter et absolute activa, *non salvatur ratio potentiae, quantum ad hoc, quod est principium actionis.* At de hoc adhuc infra.

Ex alia autem parte Molina in eodem loco reducere videtur perfectionem atque excellentiam actus liberi ad quandam umbram seu formalitatem rationis, ad denominationem extrinsecam, ad aliquid prope nihil. Scribit namque Auctor Concordiae: „*Actum aliquem esse liberum, nullam novam rationem formalem dicere in ipso actu; sed dici liberum quasi extrinseca denominatione a libertate, quae est in potentia, a qua libere est productus.*“ Et rursus: „*Itaque libertas actus libere eliciti non est in ipso actu, sed in voluntate, quae libere illum elicit, hoc est cum facultate eum continendi seu non eliciendi, a qua facultate denominatione quasi extrinseca liber dicitur, sine alia ratione formali in ipso actu, a qua liber dicatur.*“

Quid ergo significat: 1. Libertatem actus non esse

in ipso actu; 2. **esse liberum** nullam novam rationem formalem dicere in ipso actu; 3. actum liberum dici **liberum** quasi extrinseca denominatione a libertate, quae est in potentia, a qua libere est productus? Quid ergo significant tria haec?

Audiat, quisquis audire et scire et intelligere velit totum secretum et arcanum reconditum in ipsa medulla Moliniana Concordiae. Audiamus ergo ultimum verbum, quo revelatur **Apocalypsis** integrae et uniuscuiusque partis integralis Concordiae; et quo redduntur ad capiendum facilia Concursus Simultaneus, gratia indifferens, Scientia Media et Praedestinatio habens causam ex parte usus liberi arbitrii praevisi.

P. Theophilus de Regnon ex Societate Iesu in opere, cui titulus: Bañez et Molina, lib. 3. De la cause Première:

I. „La liberté ne consiste pas formellement à pouvoir agir ou ne pas agir. Sa définition exacte est la suivante: **La liberté est la faculté de consentir ou de ne pas consentir à l'acte indélibéré de la volonté.**“

II. „Le **consentir** et le **dissentir** n'introduisent aucune réalité de l'ordre physique. L'acte indélibéré, qui précède, et l'acte délibéré qui suit, ne diffèrent pas physiquement.“

III. „D'où nous deduissons, qu'il n'y a pas, pour expliquer le **consentir**, à faire intervenir d'une manière spéciale et effective le Premier Moteur.“

IV. „L'acte indélibéré et l'acte délibéré, sont donc un seul et même acte.“

V. „La liberté n'est pas, en elle-même, une puissance active, une cause efficiente, qui produise des réalités physiques.“

„La liberté humaine est donc, à la fois, quelque chose et de bien petit et de bien grand. De bien petit; car elle ne produit rien, elle n'est cause de rien, elle n'est raison ni de la réalité physique ni de la valeur morale, qui constituent l'oeuvre méritoire.“

„Mais si la liberté n'est pas une cause efficiente, il n'y a plus lieu de chercher sa place dans la hiérarchie des causes, ni d'exiger qu'elle soit mue par la Cause Première. Tout le raisonnement fondé sur l'efficacité du Premier Moteur s'écroule; car un moteur ne peut agir avec toute puissance là où il n'y a pas de mobile.“

Ecce quomodo Molina et Molinistae pervenerunt ad

apicem perfectionis usque **Concordiae** liberi arbitrii creati cum Dei praescientia, providentia, praedestinatione, reprobatione et motione divina tam in ordine naturae quam gratiae.

Ex una parte liberum hominis arbitrium nihil causat, nihil efficit, nihil omnino agit. Ex alia liberum arbitrium est potentia absolute et simpliciter activa. Unde plane liquet, quod ubi causa secunda est actus purus, vel ubi non est causa secunda efficiens nec agens creatum, nulla potest adesse difficultas conciliandi influxum Causae Primae et motionem Primi Motoris cum aliquo alio agente mobili et moto et cum activitate alterius causae.

Revera Molinae Concordia manifesto apparet non obscura, apprima, facilis, legitima, dilucida et optima, quomodocumque liberum arbitrium creatum consideretur atque sub quocumque aspectu respiciatur.

Molina ait: „*Liberum hominis arbitrium non indiget motione supperaddita; neque intelligi valet, quo motu de novo a Deo moveatur ad agendum.*“

Molinistae aiunt: „*Un moteur pe peut agir avec toute puissance là où il n'y a pas de mobile.*“ Liberum enim creaturae arbitrium non est mobile.

Molina ait: „*Ipsamet innata voluntatis natura est domina suorum actuum ad imaginem Divinae ipsius Voluntatis.*“

Bellarminus ait: „*Liberum arbitrium est potentia simpliciter et absolute activa.*“

P. de Regnon ait: „La liberté n'est pas, en elle-même, une puissance active, une cause efficiente; elle n'est cause de rien.“

Et P. Laynez non volebat, quod approbaretur et defineretur a Concilio Tridentino: „*Liberum arbitrium a Deo motum*“; sed volebat et laboravit, ut sic diceretur: „*Mentem a Deo motam.*“

Et deinde a Molina usque ad P. Hurter omnes Molinistae in cumulum repetentes canonem 4 Concilii Tridentini sess. 6: „*Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum et excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat ac praeparet; neque posse dissentire, si velit; sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere: anathema sit.*“ Adiungunt ad ipsorum perpetuam cantilenam haec:

„Scimus equidem Thomistas definitionis Tridentini vim effugere, celebri distinctione sensus compositi et sensus divisi. Quod si ea distinctio semel admittatur, iam nihil est, quod Concilium adversus Lutheranos et Calvinistas definierit.“

Lutherani quidem et Calvinistae affirmabant, **liberum arbitrium nihil omnino agere**; sed **a Deo esse motum** non negabant.

Molinistae autem inceperunt negando **liberum hominis arbitrium a Deo esse motum**; et concludunt atque finiunt affirmando **liberum arbitrium nihil omnino agere**.¹

LITERARISCHE BESPREEHUNGEN.

1. *Dr. Joannes Ude: Doctrina Capreoli de influxu Dei in actus voluntatis humanae secundum principia Thomismi et Molinismi collata. Graecii, „Styriae“ 1905. IX. 348 S.*

Der „*Princeps Thomistarum*“ wurde in den letzten Disputen über Thomismus und Molinismus recht stiefmütterlich bedacht; es gewinnt beinahe den Anschein, als ob Freund und Feind sich gescheut hätten, einmal energisch in das mit ebensoviel Fleiß als Gedankenscharfe verfaßte unsterbliche Werk des Fr. Joannes Capreolus († 1444) einzudringen. Und doch muß er der stärkste Kronzeuge sein für die ununterbrochene thomistische Tradition. P. Schneemann S. J. hatte es zwar versucht, den *Princeps Thomistarum* den Thomisten zu entreißen und bei ihm statt Bañez nur Molina zu finden. Allein schon a priori erhebt sich das Bedenken, daß sich kein geschichtliches Analogon finden läßt für eine derartige Wandlung einer spekulativen Schule, in der sich nicht die geringsten Zeichen einer Umwälzung von Ideen nachweisen lassen. Wir können daher die Spezialstudie von Dr. Ude nur freudig begrüßen, in welcher er vor allem die Lehre des Capreolus über den Einfluß Gottes auf den freien Willen des Menschen behandelt und zwar eben mit Rücksicht auf die Differenzen zwischen Thomismus und Molinismus.

¹ Ad rem P. Gayraud, *Thomisme et Molinisme*, seconde partie, Introduction: „N'est-il pas étrange que le Molinisme, qui passe pour être le tenant des droits de la liberté, finisse par soutenir la non-activité du libre arbitre? **La liberté n'est pas une puissance active, une cause efficiente.** Le fatalisme luthérien la représentait comme un organe sans vie, ‚velut inanime quoddam‘; sans activité, purement passif, ‚nihil omnino agere mereque passive se habere‘. Curieux rapprochement du Néomolinisme et de l'hérésie, contre laquelle le Molinisme fut inventé!“